

**ČS. ARMÁDA NA SLOVENSKU V KONTEXTE
MEDZINÁRODNÉHO A VNÚTROPOLITICKÉHO VÝVOJA
1989 – 1992 (náčrt problematiky)
(1. časť)**

JAN ŠTAIGL

ŠTAIGL, J.: CS Army in Slovakia in the Context of International and Internal Political Development 1989 – 1992 (Outline of the Topic) (Part 1.). *Vojenská história*, 1, 18, 2014, pp 67-87, Bratislava.

The published study is aimed at providing a brief outline of the course and contents of the processes in the Slovak territory at the turn of the 1980's and 1990's, when Slovakia has a special position in the construction and direction of the development of army of the then Czechoslovak statehood. The author states that within the period of three years, from November 1989 to December 1992, three processes were running almost in parallel, deriving from the basic military-political shifts in international relations and deep political and social transformations in Czechoslovakia. The political and social changes in the Czechoslovak Socialist Republic (ČSSR) after November 1989 also determined a necessity to change the army character, the relation of the army and society as well as the urge to democratize and humanize the military service, all of that in the context of external and internal conditions finally leading to further development of the army of the independent Slovak Republic as the legal entity and attribute of its sovereignty and autonomy.

Military History. Slovakia. CS Army in Slovakia in 1989 – 1992.

Obdobie prelomu 80. a 90. rokov 20. storočia zaujíma vo výstavbe a smerovaní vývoja armády vtedajšej československej štátnosti na slovenskom teritóriu osobitné miesto. V časovej perióde troch rokov, od novembra 1989 do decembra 1992, sa tu prakticky súbežne realizovali tri procesy, ktoré sa odvíjali od zásadných vojensko-politických posunov v medzinárodných vzťahoch a hlbokých politických a spoločenských zmien v Česko-Slovensku. V atmosfére uvoľňovania medzinárodného napätia, skončenia bipolárneho delenia sveta a studenej vojny sa výrazne menila vojenská identita Slovenska z hľadiska prehodnocovania jeho vojensko-politického a vojensko-strategického postavenia v strednej Európe, ako aj s tým súvisiacich počtov, rozmiestnenia a úloh vojenských jednotiek. Politické a spoločenské premeny v ČSSR po novembri 1989 súčasne determinovali potrebu zmeny charakteru armády, vzťahu armády a spoločnosti, a tiež potrebu demokratizácie a humanizácie vojenskej služby. Dohoda slovenskej a českej politickej reprezentácie o zániku spoločného štátneho útvaru a vzniku dvoch samostatných suverénnych republík, ktorá bola výsledkom odlišných predstáv o ďalšom fungovaní česko-slovenskej federácie, potom vyžadovala, podobne ako v iných sektoroch, riešiť materiálne, personálne a iné otázky delenia federálnej armády.

Zámerom našej štúdie je poskytnúť stručný náčrt priebehu a obsahového zamerania týchto procesov, a to v kontexte ich vonkajších a vnútorných podmienok. Tým súčasne podnietiť slovenskú vojenskú historiografiu k cieľavedomému a koncepčnému spracovávaní jednotlivých aspektov vojenských dejín Slovenska v záverečnom období existencie spoločného česko-slovenského štátu.

Zmena vojensko-politickej a vojensko-strategickej situácie Slovenska a jej vplyv na výstavbu armády

Na konci 80. rokov gradovali zmeny vo vzťahoch medzi Východom a Západom a, osobitne, medzi ZSSR a USA. Zo sovietskej strany boli prejavom tzv. nového myslenia, ktoré do zahraničnej politiky ZSSR vniesol M. S. Gorbačov, od marca 1985 nový generálny tajomník Ústredného výboru Komunistickej strany Sovietskeho zväzu. Zo strany americkej administratívy na čele s prezidentom Ronaldom Reaganom, ktorého v januári 1989 vystriedal Georg H. W. Bush, potom súviseli s ochotou podporiť oživenie vzájomného dialógu a pokračovať v odzbrojovacích rokovaníach prerušených na začiatku 80. rokov, aj keď s istou nedôverou vo vierohodnosť sovietskych postojov a na platforme tvrdej obhajoby vlastných koncepcií a stanovísk.

Už na prvom stretnutí Gorbačova s Reaganom v novembri 1985 v Ženeve sa obaja štátnici, napriek odlišným názorom na konkrétne otázky redukcie jadrového zbrojného potenciálu, zhodli na potrebe zachovania svetového mieru. Po ich ďalšom stretnutí v islandskom Reykjavíku v októbri 1986 sa historickým prielomom vo vzťahoch medzi oboma mocnosťami stala dohoda o stiahnutí a likvidácii všetkých sovietskych a amerických rakiet krátkého a stredného doletu (t j. od 500 do 5 500 km) z Európy, podpísaná 17. decembra 1987 vo Washingtone. Na nasledujúcom prvom summite Busha s Gorbačovom na Malte na začiatku decembra 1989, ktorý sa uskutočnil necelý mesiac po strhnutí Berlínskeho múru, boli postoje oboch krajín vo väčšine otázok hodnotené ako najbližšie od skončenia druhej svetovej vojny. „*Opouštíme jednu epochu, studenou válku, a vstupujeme do nové epochy,*“ uviedol tu Gorbačov, a Bush potvrdil zmenu vzťahov oboch veľmocí slovami, že „*Spojené státy a Sovětský svaz vstupují do nové éry vzájemných vztahů*“. Gorbačov tiež vyhlásil záväzok, že ZSSR nikdy nezačne „horúcu vojnu“ proti USA.¹

Prejavom „nového myslenia“ v zahraničnej politike ZSSR bola aj nová vojenská doktrína² Varšavskej zmluvy, prijatá na zasadnutí Politického poradného výboru (PPV) členských

¹ Studenou válku ukončili až Bush s Gorbačovem. <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kalendarium/74218-studenou-valku-ukoncil-az-bush-s-gorbacovem>. Bližšie o znižovaní medzinárodného napätia a vývoji vzťahov medzi ZSSR a USA pozri napr. LUŇÁK, Petr. *Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. Praha : Libri 1997, s. 313-318. ISBN 80-85983-29-X ; DURMAN, Karel. *Popely ještě žhavé. Velká politika 1938 – 1991. Díl II. Konce dobrodružství 1964 – 1991*. Praha : Univerzita Karlova – Nakladatelství Karolinum 2007, s. 354358 a 361-367. ISBN 978-80-246-1536-3; VYKOUKAL, Jiří – LITERA, Bohuslav – TEJCHMAN, Miroslav. *Východ. Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944 – 1989*. Praha : Libri 2000, s. 653-659. ISBN 80-85983-82-6; Suchý, Petr. *Reagan a říše zla. Vývoj americké zahraniční politiky a vztahů mezi supervelmocemi v letech 1981 – 1989*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury 2004. ISBN 80-7325-046-2; KUCHYŇKOVÁ, Petra – SUCHÝ, Petr (eds.). *Vývoj a výsledky procesů kontroly zbrojení a odzbrojování. Marnost nad marností?* Brno : IIPS 2005. ISBN 80-210-3881-0 a jiné práce.

² Vojenská doktrína štátu (koalície štátov) bola v ZSSR a iných socialistických štátoch, ponímaná ako systém prijatých názorov na „otázky politického hodnotení príští války, na otázky vztahu státu k válce, určení charakteru příští války, přípravy země na válku v hospodářském i morálním směru a na otázky výstavby a přípravy ozbrojených sil, a také způsobů vedení války. Pod pojmem vojenská doktrína je tedy třeba chápat systém názorů přijatých ve státě na základní, zásadní otázky války.“ SOKOLOVSKÝ, V. D. *Vojenská strategie*. Praha: Naše vojsko 1964, s. 64, pozri aj SLÁDEČEK, Milan – ŠTĚPÁNEK, Karel. *Vojenská strategie*. Praha : MO ČR 1993, s. 8. ISBN 80-85469-40-5.

štátov Varšavskej zmluvy v máji 1987 v Berlíne. Bola ponímaná ako obranná a členské štáty koalície sa v nej zaväzovali, že nezačnú vojenské akcie proti žiadnemu štátu alebo zväzku štátov, pokiaľ sa samy nestanú objektom ozbrojenej agresie, že nikdy ako prvé nepoužijú jadrové zbrane, že voči žiadnemu štátu nemajú územné nároky a na žiadny štát sa nepozerajú ako na svojho nepriateľa, a so všetkými krajinami sveta sú ochotné „*rozvíjať vzťahy na základe vzájomného rešpektovania zájmov bezpečnosti a mierového spolunažívania*“. V kontexte s „priaznivým“ vývojom medzinárodnej situácie deklarovali podporu všetkým odzbrojovacím aktivitám, súčasne ale zdôraznili nevyhnutnosť udržiavať svoje ozbrojené sily na takej úrovni, aby boli schopné odvrátiť akýkoľvek vonkajší útok proti ktorémukoľvek štátu Varšavskej zmluvy.³ Prakticky v rovnakom čase ZSSR vystúpil s teóriou tzv. obrannej dostatočnosti. Podľa nej mal byť vojenský potenciál Varšavskej zmluvy, ako aj ich členských štátov, udržiavaný na úrovni, ktorá by umožňovala odraziť akýkoľvek ozbrojený útok zvonka a zničiť agresora, ale nesmerovala k dosiahnutiu vojenskej prevahy.⁴

Ďalší vývojový posun v prístupe socialistických krajín ku vzťahom so štátmi NATO nastal na zasadnutí PPV Varšavskej zmluvy v júli 1988 vo Varšave. Predstavitelia mocensko-politických elít týchto krajín v prijatom komuniké navrhovali, okrem iného, úpravu vojenských doktrín Varšavskej zmluvy a NATO zameranú na zvýraznenie ich obranného charakteru. Vyhlásili tiež, že socialistické štáty sú pripravené rokovať o súbežnom rozpustení oboch vojensko-politických zoskupení.⁵ Následne, v decembri 1988, ZSSR oznámil rozhodnutie o znížení početného stavu vojsk Varšavskej zmluvy.⁶

Uvedené skutočnosti vytvárali priaznivú klímu tiež pre odzbrojovacie rokovania v rámci Konferencie o bezpečnosti a spolupráci v Európe⁷, ktoré prebiehali od 9. marca 1989 medzi zástupcami štátov Varšavskej zmluvy a NATO. Boli zavŕšené 19. novembra 1990 v Paríži podpísaním Zmluvy o konvenčných ozbrojených silách (ZoKOS) v Európe. Zmluva⁸ stanovovala maximálne limity piatich hlavných druhov bojovej techniky (tanky, obrnené vozidlá, delostrelectvo, bojové lietadlá a bojové vrtuľníky) oboch vojenských aliancií v oblasti

³ NA Praha, f. KSČ – ÚV-02/1 (Predsedníctvo ÚV KSČ 1986 – 1989), zv. P37/87, b. 1 *Správa o průběhu a výsledcích zasedání Politického poradního výboru členských států Varšavské smlouvy v Berlíne, příloha IV - O vojenské doktríně členských států Varšavské smlouvy.*

⁴ Úroveň obrannej dostatočnosti ozbrojených síl sa mala „*přísně porovnávat s úrovní válečné hrozby, charakterem a intenzitou válečných příprav*“ *potenciálního agresora, tzn., že sa „neurčuje jednostranně a pouze námi. Plně závisí na stavu bojové síly pravděpodobného nepřitele*“. *Aktuální otázky vojenského umění z hlediska požadavků vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy (Pom-650-OS, část 2).* Praha: Generální štáb ČSLA 1988, s. 7.

⁵ NA Praha, f. KSČ-ÚV-02/1 (Predsedníctvo ÚV KSČ 1986 – 1989), zv. 81, a. j. 79 *Zpráva o průběhu a výsledcích zasedání Politického poradního výboru členských států Varšavské smlouvy ve Varšavě ve dnech 15. a 16. července 1988.*

⁶ V rámci zníženia mali byť napr. počty Sovietskej armády redukované, okrem iného, o 500-tisíc osôb, a to včítane 5-tisíc osôb skupiny vojsk rozmiestnenej v ČSSR. Československo sa k tejto iniciatíve pridalo vlastným záväzkom na obmedzenie výdavkov pre armádu v rokoch 1989 a 1990 o 15 %, zníženie počtu vojakov v bojových jednotkách o 20 000 osôb a zvýšenie ich počtu u stavebného vojska o 18 000 osôb a železničného vojska o 2 000 osôb, súčasne s vyradením značného množstva bojovej techniky (850 tankov, 165 obrnených transportérov a 51 lietadiel) a obmedzením počtu osôb, povolávaných na vojenské cvičenia o 15 000 osôb.

⁷ Konferencia o bezpečnosti a spolupráci v Európe (KBSE, tiež Helsinská konferencia) predstavovala systém medzinárodných rokovaní a zmlúv, ktoré mali za cieľ zaistiť mier a prehĺbiť spoluprácu medzi európskymi štátmi. Proces konštituovania systému sa začal v júli 1973 a ucelenú podobu dostal podpísaním Záverečného aktu KBSE 1. augusta 1975 v Helsinkách.

⁸ Text zmluvy pozri http://www.army.cz/...ages/id_6001_7000/6648/skos.doc.

od Atlantického oceánu po Ural⁹ a riešila systém pravidelnej výmeny informácií o výzbroji a rozmiestnení bojových jednotiek a zavedenia dôsledného kontrolného režimu na overenie dodržiavania prijatých záväzkov. V rámci záverečnej fázy prípravy zmluvy bola 3. novembra 1990 v Budapešti prijatá Dohoda o maximálnych počtoch ozbrojených síl a konvenčných zbraní štátov Varšavskej zmluvy (tzv. Budapeštianska zmluva). Československu určila početné „stropy“ osôb a bojovej techniky, ktoré boli s menšími zmenami napokon akceptované aj zmluvnými partnermi z NATO. Išlo o 140 000 vojakov, 1 435 tankov, 2 050 bojových obrnených vozidiel, 1 150 delostreleckých systémov, 345 bojových lietadiel a 75 bojových vrtuľníkov.¹⁰ Tieto limity sa mali dosiahnuť do novembra 1995.

Na spomenutom rokovaní členských štátov Varšavskej zmluvy a NATO v Paríži bola prijatá tiež spoločná deklarácia, ktorá, okrem iného, deklarovala, že „*Signatári slávnostne vyhlasujú že v novej epoche európskych vzťahov, ktorá sa práve začína, sa už nepovažujú za protivníkov, budú utvárať nové partnerské zväzky a podávajú jeden druhému ruku priateľstva.*“¹¹ Formálne tým potvrdila predchádzajúce vyhlásenia predstaviteľov oboch strán o skončení studenej vojny.

Reforma zahraničnej politiky ZSSR výrazne ovplyvnila aj vzťahy vnútri sovietskeho bloku. V roku 1988 Gorbačov oznámil, že Sovietsky zväz opúšťa doktrínu proklamovanú L. I. Brežnevom po intervencii vojsk Varšavskej zmluvy do Československa v auguste 1968, ktorej jadrom bola zásada, že socialistické zriadenie v akomkoľvek štáte treba brániť aj pomocou vojenskej sily. Nový prístup ZSSR k spojencom a ďalším krajinám so socialistickou orientáciou im priznával právo suverénneho rozhodovania o vnútorných otázkach, včítane politického vývoja. Koniec Brežnevovej doktríny viedol k sérii politických prevratov vo východnej a strednej Európe v priebehu roka 1989 a kolapsu komunistických režimov v týchto krajinách. Postupná demontáž totalitných systémov sa začala v Poľsku a Maďarsku, v novembri 1989 sa k nim „zamatovou revolúciou“ pridalo Československo, v decembri toho roka bola zvrhnutá komunistická diktatúra v Rumunsku, transformačné zmeny na politickej

9

Počty výzbroje	Varšavská zmluva v roku 1988	NATO v roku 1988	Limity stanovené Zmluvou o KOS
Tanky	59 470	30 690	40 000
Bojové obrnené vozidlá	70 330	46 900	60 000
Delostrelectvo	71 560	57 060	40 000
Bojové lietadlá	7 876	7 130	13 600
Bojové vrtuľníky	2 785	5 270	4 000

Zdroj: BROUSIL, Zdeněk. Evropa a konvenční ozbrojené síly: Od Helsink po Vídeň.

In <http://blisty.cz/art/35286.htm.l>.

¹⁰ MATĚJKA, Zdeněk. Jednání o rozpuštění Varšavské smlouvy. In *Historie a vojenství*, roč. LIV, 2005, č. 3, s. 13. ISSN 0018-2583.

Poznámka: Za „*bojové tanky*“ sa považovali len pásové obrnené bojové vozidlá s hmotnosťou najmenej 16,5 tony, vyzbrojené kanónom kalibru najmenej 75 mm a odmerom 360 stupňov; ako „*bojové obrnené vozidlá*“ boli definované samohybné terénne bojové pancierové vozidlá (OT, BVP a bojové vozidlá s ťažkou výzbrojou), schopné prepravy pešieho družstva a spravidla vyzbrojené; pri „*delostreleckých systémoch*“ išlo o prostriedky kalibru 100 mm a viac; do kategórie „*bojové lietadlá*“ patrili vyzbrojené lietadlá (nie však vyzbrojené cvičné lietadlá, ako napr. L-29/39) a za „*bojové vrtuľníky*“ sa považovali tie, ktoré boli vyzbrojené protitankovými, protilietadlovými alebo inými riadenými strelami (raketami)

¹¹ *Euroatlantické partnerstvo NATO v dokumentoch z rokov 1990 – 1999* (Eds. ŠEBESTA, Juraj). Bratislava : MO SR a Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku 2000, s. 76. ISBN 80-85506-98-X.

scéne otvorili cestu ku zmene režimu v Bulharsku a prehlbovala sa erózia komunistického režimu v NDR, sprevádzaná stále silnejším presadzovaním sa idey jednotného Nemecka. Po definitívnom skončení éry východonemeckého komunizmu v máji 1990 bol dňom 3. októbra 1990 so súhlasom veľmocí obnovený jednotný nemecký štát. Súbežne s tým prebiehal dramatický a odstredivými tendenciami vo viacerých zväzových republikách naplnený vývoj v ZSSR, ktorý nakoniec viedol k jeho rozpadu. Dňom 31. decembra 1991 Sovietsky zväz prestal formálne existovať.¹²

Naznačené vývojové procesy a zmeny sa, samozrejme, premietali, ako už bolo aj spomenuté, do vojensko-politického paktu Varšavskej zmluvy, do jeho vnútorného vývoja, vojensko-strategických koncepcií, výstavby Spojených ozbrojených síl a ich operačných plánov.

Z hľadiska vývoja treba uviesť, že zo začiatku išlo o snahu niektorých ďalších členských štátov o jeho rekonštrukciu cestou posilnenia politických aspektov na úkor vojenských, ako aj prevzatím niektorých prvkov z NATO. Súčasne navrhovali uskutočniť istú „demokratizáciu“ a „zdokonalenie“ mechanizmu riadenia paktu s cieľom obmedziť doterajšie dominantné postavenie sovietskej generality vo vojenských štruktúrach. Neskôr, v kontexte s postupujúcim „odzbrojovacím“ procesom, sa uvažovalo o možnosti súčasného rozpustenia Varšavskej zmluvy a NATO, respektíve o časovom obmedzení existencie oboch paktov ako bezpečnostných politických síl v „prechodnej etape“ do vytvorenia novej „kooperatívnej“ bezpečnostnej architektúry v Európe.¹³ V roku 1990 sa presadil, a to aj v československej zahraničnej politike, názor, že Varšavská smlouva „až dohraje roli politického nástroje evropského odzbrojovania a prívodce některých zemí při jejich návratu do Evropy, ztratí svůj smysl a zanikne“.¹⁴ Scenár zániku vypracovala komisia vládných zmocnencov pre transformáciu, ktorá vznikla na základe záverov moskovského summitu členských štátov Varšavskej zmluvy v júni 1990. Ako prvé boli zrušené vojenské štruktúry paktu, ktoré skončili činnosť dňom 31. marca 1991.¹⁵ Bodku za existenciou Varšavskej zmluvy potom dal summit vedúcich predstaviteľov jej členských štátov v Prahe, kde bol 1. júla 1991 podpísaný protokol o skončení platnosti zmluvy o priateľstve, spolupráci a vzájomnej pomoci zo 14. mája 1955.¹⁶

Ťažisková idea obrannej doktríny štátov Varšavskej zmluvy, t. j. záväzok nezačať vojnu, ale byť pripravený na účinnú obranu v prípade agresie a na zničenie agresora, považovala z hľadiska operačného plánovania obranu za hlavný druh vojenskej činnosti na začiatku vojny. Súčasne však, vychádzajúc zo všeobecne platnej zásady vojenského umenia, že len

¹² VYKOUKAL, ref. 1, s. 666-735; LUŇÁK, ref. 1, s. 336-345 a BANGE, Oliver. Německý problém a bezpečnost v Evropě. Překážka, neb katalyzátor na cestě k událostem let 1989/1990? In *Soudobé dějiny*, XIX, 2012, č. 3-4, s. 457-471. ISSN 1210-7050.

¹³ DIENSTBIER, Jiří. *Od snění k realitě (Vzpomínky z let 1989 – 1999)*. Praha : Lidové noviny 1999, s. 92 a 97. ISBN 80-7106-325-8.

¹⁴ Z vystúpenia prezidenta ČSFR Václava Havla v Parlamentnom zhromaždení Rady Európy v Štrasburku 10. mája 1990. Tamže, s. 94.

¹⁵ Podkladom pre ich zrušenie bol „Protokol o skončení platnosti vojenských dohôd uzavretých v rámci Varšavskej zmluvy a o zrušení ich vojenských orgánov a štruktúr“, podpísaný na mimoriadnom zasadnutí Politického poradného výboru na úrovni ministrov zahraničia a obrany 25. februára 1991 v Budapešti. Na jeho základe bol zrušený Výbor ministrov obrany, Spojené velenie Spojených ozbrojených síl, Vojenská rada Spojených ozbrojených síl, Vojenská vedecko-technická rada Spojených ozbrojených síl a Jednotný systém protivzdušnej obrany členských štátov Varšavskej zmluvy. Súčasne sa skončila aj akákoľvek vojenská činnosť uskutočňovaná v rámci Varšavskej zmluvy. Pozri Bodka za vojenskou organizáciou. *Národní obroda*, 26. februára 1991, s. 1 a 4.

¹⁶ O vývoji a zrušení Varšavskej zmluvy pozri napr. LUŇÁK, Petr. *Plánování nemyslitelného Československé válečné plány 1950 – 1990*. Praha : ÚSD AV ČR 2007, s. 77-80. ISBN 978-80-7285-4 a UMBACH, Frank. *Das rote Bündnis. Entwicklung und Zerfall des Warschauer Paktes 1955 – 1991*. Berlin, Ch. Links Verlag 2005, s. 321-574. ISBN 3-86153-362-6 a iné práce.

obranou nie je možné útočníka zničiť,¹⁷ počítala so súbežným uskutočňovaním útočných operácií a prípravou koalíčných ozbrojených síl na prechod do rozhodujúceho protiútok. Mal nasledovať po spomalení či zastavení postupu nepriateľských vojsk v dôsledku ich oslabenia a vyčerpania a jeho cieľom malo byť vytlačiť agresora z územia napadnutého štátu, preniesť ťažisko bojovej činnosti na jeho teritórium, a tam dokončiť zničenie jeho vojenského zoskupenia.¹⁸

Ako potenciálneho agresora vojenská časť doktríny Varšavskej zmluvy naďalej uvádzala, na rozdiel od demonštratívnych politických vyjadrení, armády NATO, čo bolo v danom bezpečnostnom prostredí strednej a východnej Európy prirodzené. Podobne doktrína NATO v tomto čase za protivníka stále považovala ozbrojené sily Varšavskej zmluvy.¹⁹ Je možné konštatovať, že aj hodnotenie vojensko-strategického postavenia Československa, respektíve Slovenska v druhej polovici 80. rokov, sa prakticky nemenilo a operačné plány použitia československej armády v tomto období boli len istou modifikáciou.

Územie Československa patrilo do stredoeurópskeho operačného priestoru, pričom západná hranica štátu bola zároveň časťou línie dotyku medzi Varšavskou zmluvou a NATO. V geostrategickom hodnotení ČSSR predstavovala juhozápadnú stranu tzv. železného trojuholníka, ktorý tvorila spolu s NDR a Poľskom v rámci „nárazníkového pásma“ ZSSR, respektíve Varšavskej zmluvy, či jej nástupového priestoru proti krajinám NATO. Československá armáda bola začlenená do prvého strategického sledu Spojených ozbrojených síl Varšavskej zmluvy, kde od roku 1961 vytvárala samostatný Československý front (ČsF).

¹⁷ Vo vojenskej teórii, a to bez ohľadu na jej „ideologický“ charakter, stále platia závery nemeckého (pruského) generála a vojenského teoretika Carla von Clausewitza (1780-1831) o vzťahoch medzi obranou a útokom, okrem iného, že obrana je len: „silnejší forma vedení války, s jejíž pomocí chceme vybojovat vítězství, abychom, když jsme získali převahu, přešli k útoku...I tehdy, je-li záměrem války jen zachování statu quo, je přesto pouhé odrazení úderu v rozporu s pojmem války, protože vedení války rozhodně neznamená pasivitu. Jestliže si obránce vydobyl nějakou významnou výhodu (rozuměj zastavil útok, udržal priestor, vyčerpal sily útočníka a pod. – pozn. J. Š.) vykonala obrana, co měla vykonat, a obránce musí pod ochranou této výhody vrátit úder, nechce-li se vystavovat jisté záhubě.“ (CLAUSEWITZ, C. *O válce*. Brno : Bonus A, s. 324. ISBN 978-88-085-9142-76). Podobne tento vzťah formuloval aj francúzsky maršal Ferdinand Foch (1851-1929): „V podobě obranné, dovoluje bitva zastaviti nepřitele na jeho pochodu a zabraňuje mu dosáhnouti jeho nejbližšího cíle; tyto výsledky jsou však jen záporné a bitva obranná nepřivodí nikdy zničení nepřitele, nedosáhne se jí nikdy dobytí terénu, který nepřítel drží, což však jest jediným největším znakem vítězství; tudíž nemůže ani tato vítězství stvořit...Bitva čistě obranná jest zápasem, v němž jeden ze zápasníků se stále brání, stále jen odráží rány druhého. Nikoho by nenapadlo, že bychom mohli touto hrou poraziti svého nepřitele. Naopak a přes největší obratnost vydává sa ten, kdo se stále jen brání, dříve nebo později zásahu útočníka....Z toho plyne, že jedině útok, až již přímý či následující po obraně, může přinést úspěch a proto musí býti vždy přijat. Každá obranná bitva musí tedy skončiti činností ofenzivní, odvetou, vítězným protiútokem – anebo nebude žádného výsledku... Udržeti své posice neznamená býti vítězem a připravuje i domyslitelně k porážce, zůstane-li na tom, nepřejde-li do útoku.“ Citované podľa Všeobecná taktika. Praha : Válečná škola 1924, s. 195.

¹⁸ Ref. 4, s. 6-10.

Poznámka: Niektorí historici alebo politológovia (pozri napr. LUŇÁK, ref. 16, s. 71-72, čiastočne aj BAKA, Igor. Československo a vojensko-politické aspekty uvoľňovania medzinárodného napätia v Európe v druhej polovici 80. rokov. In *Vojenská história*, 17, 2013, č. 4, s. 65. ISSN 1335-3314.) novej doktríny Varšavskej zmluvy, ako aj „východným stratégiom“ vytýkajú neschopnosť stotožnenia sa s defenzívnym charakterom obrany a zotrvávanie na zásadách aktívnych odvetných opatrení s cieľom „konečného rozdrvenia“ útočníka. V svojom prístupe zamieňajú politickú a vojenskú stránku doktríny. Ak vyhlásenie útočnej doktríny by bolo z politických dôvodov, samozrejme, neúnosné pre hroziace obvinenie z agresie, vo vojenskom plánovaní má útočná činnosť vždy prioritu. Z vojenského (teda nie politického) hľadiska útok bol, je a bude hlavným druhom činnosti všetkých bojaschopných armád a obrana len činnosťou dočasnou, vynútenou. Výnimkou neboli ani armády NATO. Pozri napr. *Podstata vojenských doktrín a vojenskostrategické koncepcie USA a NATO v 80. – 90. letech (Pom-650-OS, časť 1)*. Praha : Generálny štáb ČSĽA 1988; Zpravodajská informace č. 1 (306). Praha : MNO-Generálny štáb/Zpravodajská správa 1985 a *Rozvoj ozbrojených síl a vojenského umění po druhé světové válce*. Brno : Vojenská akademie 1990, s. 44- 49.

¹⁹ Pozri BANGE, ref. 12, s. 467.

V danej koncepcii malo Slovensko predovšetkým tylový a logistický význam zodpovedajúci jeho relatívnej vzdialenosti od hraníc so štátmi NATO, ako aj teritoriálnemu prepojeniu so spojeneckým Poľskom, Maďarskom a, najmä, ZSSR. Z operačného hľadiska, podľa hodnotenia velenia čs. armády, na Slovensko smerovali len dva pomocné operačné smery taktického významu. Oba prechádzali západným Slovenskom ďalej do vnútrozemia.²⁰

V štruktúre čs. vojenskej správy Slovensko od 1. januára 1969 tvorilo teritoriálno-organizačný celok – Východný vojenský okruh (VVO) s veliteľstvom v Trenčíne.²¹ Jeho organizačným jadrom boli dve vševojskové divízie – 13. tanková divízia (13. td) s veliteľstvom v Topoľčanoch a 14. tanková divízia (14. td) s veliteľstvom v Prešove. V mierových podmienkach boli ako rámcové na veľmi nízkych počtoch osôb a plnili úlohy spojené s výcvikom najnižších veliteľov a špecialistov pre potreby celej ČSLA a výcvikom záloh. V čase vojny sa dopĺňali na vojnové počty a súčasne mobilizačne vytvárali a rozvíjali svoje „dvojčky“ (tzv. „B“ zväzky) – 13. td vytvárala 17. tankovú divíziu (17. td) a 14. td rozvíjala 32. motostreleckú divíziu (32. msd). Okrem týchto štyroch divízií predurčených do zloženia ČsF sa od 1. septembra 1977 počítalo so vznikom 51. výcvikovej divízie s veliteľstvom v Topoľčanoch a 52. výcvikovej divízie s veliteľstvom v Prešove s úlohou výcviku doplnkov pre poľné vojská. Veliteľstvo VVO v prípade vojny vytváralo záložné veliteľstvo vševojskovej armády²² a štáb teritoriálneho velenia. Špecifické úlohy mala plniť 103. zvláštna divízia (103. zvd), s vytvorením ktorej sa kalkulovalo od roku 1988 na západnom Slovensku a neskôr vo VVP Lešť.²³

Ochrana a obrana štátnej hranice Slovenska sa plánovala a pripravovala len na jej úseku s Rakúskom. V mierových podmienkach ju zabezpečovala 11. brigáda Pohraničnej stráže s veliteľstvom v Bratislave. Pre prípad narušenia neutrality Rakúska vojskami NATO a ich útočnej činnosti proti ČSSR mala vybudovaný systém operných bodov pohraničných rôt. Do krytu a obrany slovensko-rakúskeho úseku hranice sa mali postupne zapájať aj časti síl zmobilizovaných divízií – 17. td a 32. msd. Ťažisko obranných úloh v podunajskom priestore ale spočívalo na jednotkách maďarskej armády a Sovietskej armády, rozmiestnených v Maďarsku a 26. msd ako mobilizovanej „dvojčke“ 3. motostreleckej divízie s veliteľstvom v Kroměříži.

Po intervencii vojsk Varšavskej zmluvy do Československa v auguste 1968 tu zostali rozmiestnené jednotky a útvary Strednej skupiny sovietskych vojsk (SSkSV). Na Slovensku

²⁰ Išlo o smer Bratislavský I, ktorý sa členil na smer 1a s osou Malacky – Kúty – Skalica – Senica – Myjava a smer 1b s osou Bratislava – Trnava – Piešťany – Nové Mesto nad Váhom a ďalej smer Bratislavský II, orientovaný na Dunajskú Stredú – Nové Zámky – Nitra a Levice.

²¹ V teritoriálnej pôsobnosti veliteľstva VVO na území Slovenska bolo rozmiestnených 15 percent všetkých jednotiek, útvarov a zariadení československej armády. Ťažisko dislokácie armády, t. j. 85 percent jej organizačných prvkov, bolo sústredené v západnej časti štátu, na teritóriu Západného vojenského okruhu.

²² Záložné veliteľstvo armády, ktoré disponovalo vlastným spojovacím útvarom a zabezpečovacím útvarom, malo podľa potreby plniť predovšetkým tieto možné úlohy: 1) prevziať velenie za vyradené veliteľstvo vševojskovej armády ČsF, 2) veliť vojskovému zoskupeniu na samostatnom operačnom smere v rámci ČsF a 3) zabezpečovať presun mobilizovaných zväzkov a útvarov do zálohy ČsF.

²³ Zámysel formovania 103. zvd bol súčasťou opatrení prijatých po havárii jadrovej elektrárne v ukrajinskom Černobyle na likvidáciu následkov možného vzniku podobnej situácie na Slovensku (jadrová elektrárňa Jaslovské Bohunice). Divízia nemala mierové jadro, mala sa vytvárať „podľa potreby“ a „z chodu“, a to z vyčlenených súčastí mierových síl (neskôr z tzv. „prebytkov“ záloh) a zmobilizovaných doplnkov. Mala plánovanú štruktúru, zloženie a počty, nie však tabuľky mierových a vojnových počtov. Do jej základnej štruktúry mali patriť: vrtníková letka, spojovací prápor, ženijná brigáda, prápor chemickej ochrany, dva stavebné prápory, zdravotnícky prápor, dva prápory opráv techniky a dva prápory materiálneho zabezpečenia. Okrem toho do organizácie divízie mohli byť zaradené strážne prápory (stráženie kruhových zón okolo miesta havárie, regulácia pohybu osôb, stráženie evakuovaných obcí spolu s orgánmi bezpečnosti a pod.), motostrelecké jednotky (stráženie vstupných a výstupných miest do jednotlivých zón a do objektov) a tanková jednotka (radiačný prieskum v okolí miesta havárie).

boli rozmiestnené predovšetkým časti 30. gardovej motostreleckej divízie (30. gmsd) s veliteľstvom vo Zvolene a niektoré iné útvary. Divízia bola „mierovo“ podriadená veliteľstvu 28. armádneho zboru Sovietskej armády v Olomouci, ktoré podliehalo veliteľstvu SSkSV v Miloviciach. Hlavné súčasti 30. gmsd boli rozmiestnené v posádkach Jelšava, Komárno, VVP Lešť, Ružomberok, Rožňava a Štúrovo. Na letisku Sliach bola dislokovaná časť letectva SSkSV.²⁴

Za prvý náznak meniaceho sa vojensko-strategického postavenia Slovenska je možné, podľa nášho názoru, považovať operačný plán použitia ČSLA z roku 1986. Bol zameraný na „odrazenie agresie nepriateľa“, a to uskutočnením útočnej alebo obrannej operácie ČsF. Ako nepriateľa identifikoval konkrétne západonemecké, americké a francúzske vojská rozmiestnené v južnej časti SRN.²⁵ Pod pojmom „útočná operácia na odrazenie novej agresie“ pritom plán ponímal tzv. predstihujúci úder (predovšetkým na prostriedky jadrového napadnutia nepriateľa), t. j. že bojovú činnosť by ako prvé začali vojská Varšavskej zmluvy. Uskutočnil by sa v prípade zistenia prísunu nových amerických a nemeckých vojsk, ale pravdepodobne aj jednotiek francúzskej armády, ktoré by spolu s existujúcimi vojskami vytvárali početne silné, jadrovými zbraňami a ťažkou bojovou technikou dobre vybavené zoskupenie, schopné v krátkom čase proti ČSSR „naniesť nenadálne hromadné údery a zahájiť bojovú činnosť s použitím jadrových zbraní alebo klasických prostriedkov ničenia“.²⁷ Obranná operácia bola plánovaná podľa klasického, vyššie naznačeného scenára. Útočnú aj obrannú operáciu mal ČsF viesť v súčinnosti s vojskami SSkSV, ktoré by vytvárali 22. operačnú (poľnú) armádu. V oboch operáciách boli tri vševojskové zväzky zo Slovenska zaradené do operačného zoskupenia vojsk ČsF, z toho dva, 14. td a 13. td, v rámci operačných armád prvého sledu a jeden, 17. td, do frontovej vševojskovej zálohy. Štvrtý zväzok, 32. msd, mal zostať v podriadenosti MNO.²⁹

Z hľadiska sledovanej problematiky je zaujímavé definovanie ľavého, t. j. južného „suseda“ ČsF a rozhrania s ním. V predchádzajúcom operačnom pláne z roku 1977 tohto suseda predstavovala Južná skupina vojsk Sovietskej armády (JSkSV) v Maďarsku spolu s vojskami

²⁴ Bližšie o organizácii a dislokácii jednotiek, útvarov a zariadení SSkSV v Československu pozri napr. MINA-ŘÍK, Pavel. Bratrská vojska za hranicemi Sovětského svazu. In *armada.vojenství.cz/povalecna/soviet.vojska/3.htm* a Okupační vojska v Československu po roce 1968, přehled rozmístění vojsk, In *www.totalita.cz/1968/1968_armada_sssr_07_01.php*.

²⁵ Išlo o časť Strednej skupiny armád, ktorú tvorili: VII. armádny zbor (az) armády USA II. az armády SRN, hlavné sily II. az francúzskej armády a ďalšie samostatné útvary.

²⁶ Na základe spravodajských informácií malo toto zoskupenie tvoriť asi dvanásť vševojskových zväzkov a tri samostatné brigády, ktoré by spolu disponovali 112 odpaľovacími zariadeniami operačno-taktických rakiet, 16 odpaľovacími zariadeniami taktických rakiet, 2 950 tankmi, 1 847 delami a mínometmi (z toho 402 delami schopnými používať jadrové streľivo), 2 356 protitankovými prostriedkami a 1 081 vrtníkom (z toho 322 bitevnými). LUŇÁK, ref. 16, s. 253-254.

²⁷ Tamže, s. 289.

Poznámka: Sily 17. td a 32. msd vyčlenené do krytu a obrany slovensko-rakúskeho úseku hranice sa mali po splnení tejto úlohy vrátiť do zostavy svojich zväzkov.

²⁸ Samostatný front československej armády mal mať zo začiatku tri vojnové armády, z toho dve v prvom a jednu v druhom slede. V roku 1964 bolo rozhodnuté, že ČsF bude mať len jeden sled a frontovú zálohu. Základ prvostupňových vojnových armád od 1. 9. 1969 tvorili mierové jednotky a útvary I. armády s veliteľstvom v Příbrami a 4. armády s veliteľstvom v Písku. Súčasne vzniklo veliteľstvo Západného vojenského okruhu v Táboře ako veliteľstvo tzv. frontového typu. V prípade mobilizácie alebo vojny sa rozvíjalo na veliteľstvo ČsF.

²⁹ Podľa operačného plánu z roku 1977 bola do prvého sledu československého frontu v rámci operačných armád začlenená len 13. tanková divízia, ďalšie dve, 14 a 17. tanková divízia, mali tvoriť jadro frontovej vševojskovej zálohy. Pri obrane štátnej hranice, v rámci tzv. prihraničného zrazenia na začiatku agresie nepriateľa, sa 17. td spolu s 32. msd podieľali na prikrývaní hranice s Rakúskom. LUŇÁK, ref. 16, s. 255 a 258.

Maďarskej ľudovej armády (MLA), ktoré v plánoch Varšavskej zmluvy vytvárali 1. juhozápadný front (1. JZF), pričom rozhranie medzi ČsF a 1. JZF bolo stanovené na línii štátnej hranice ČSSR s Maďarskom a Rakúskom.³⁰ V operačnom pláne z roku 1986, v časti obranná operácia, bol sused ČsF konkretizovaný už len ako sovietska 49. armáda 1. JZF a rozhranie s ňou určené na osi Užhorod – Břeclav a ďalej po hranici s Rakúskom³¹ Znamenalo to faktické rozdelenie Slovenska do operačnej pôsobnosti dvoch frontov Varšavskej zmluvy – československého a 1. JZF – s tým, že deliacou čiarou bola línia Myjava – Prievidza – Banská Bystrica – Košice. Dôvodom zrejme bola snaha vojenských stratégov Varšavskej zmluvy zabezpečiť československými silami v podstate nechránené vpádové smery z Rakúska na západné a južné Slovensko, a tým aj ochranu dopravných komunikácií vedúcich cez slovenské územie. Ako vyplýva z nasledujúceho operačného plánu ČsF z roku 1989, na túto úlohu boli vyčlenené jednotky sovietskej 30. gmsd s veliteľstvom vo Zvolene a 19. gardovej tankovej divízie (gtd) JSkV v Maďarsku s veliteľstvom v Estergome.

Spomenutý posledný operačný plán použitia vojsk ČsF bol spracovaný v prvej polovici roka 1989 podľa predchádzajúcej inštrukcie sovietskeho generálneho štábu.³² Naďalej vychádzal z predpokladu, že vojna sa začne agresiou vojsk štátov NATO rozmiestnených v SRN, v dôsledku čoho bude ČsF viesť obrannú operáciu, ktorá vyústi do frontového protiúderu a prenesenia bojovej činnosti na nemecké územie.³³ Špecifikom tohto plánu bolo koalíčné zloženie ČsF dosiahnuté priamym začlenením sovietskej 22. armády do jeho zostavy. Zaradenie vševojskových divízií zo Slovenska sa čiastočne zmenilo, v prvom slede frontu v rámci vševojskových armád mali pôsobiť 13. a 17. td a do vševojskovej zálohy frontu bola zaradená 14. td. V pôsobnosti MNO opäť zostala 32. msd, a to ako záloha pre prípadné posilnenie obranného zoskupenia vojsk proti útokom nepriateľa z Rakúska.

Južným susedom ČsF mala byť zasa sovietska 49. armáda 1. JZF, ktorej operačný priestor naďalej zahŕňal aj južnú polovicu územia Slovenska. Na styku s ČsF, v pásme obrany od Břeclavi k slovensko-maďarskej hranici, sa mala brániť 30. gmsd a na východnom brehu Váhu potom 19. gtd.³⁴

Z uvedeného sa dá vyvodit' záver, že atmosféra uvoľňovania medzinárodného napätia a jej prvé prejavy vo vojenskom myslení začali meniť vojensko-strategické miesto Slovenska. Pri pokračujúcom bipolárnom hodnotení potenciálneho nepriateľa a podriadenosti vojenskej politiky ČSSR záväzkom vyplývajúcim z členstva vo Varšavskej zmluve, sa Slovensko v operačných plánoch tejto koalície a čs. generálneho štábu síce naďalej považovalo za dôležitý komunikačný uzol a logistickú základňu, ale súčasne rástol jeho význam aj ako operačného priestoru v kontexte spojeneckých obranných operácií na južnom strategickom smere v strednej Európe³⁵ a nasledujúceho prechodu do útočnej činnosti.

Nové prvky do tohto procesu priniesol odsun sovietskych jednotiek rozmiestnených v Československu a Maďarsku, ktorý sa začal na jar 1990.³⁶ Likvidácia časti útočnej i obrannej

³⁰ V prípade narušenia neutrality Rakúska plán kalkuloval s možnosťou sústredenia časti vojsk 1. JZF v priestore Malacky – Bratislava – Trnava, odkiaľ by viedli bojovú činnosť na smere Linec – Mníchov. Tamže, s. 257.

³¹ Tamže, s. 319.

³² Inštrukciu Generálneho štábu Ozbrojených síl ZSSR pozri tamže, s. 317- 321.

³³ Plán podpísal posledný komunistický prezident Gustáv Husák v júli 1989 a v roku 1990 aj jeho nástupca Václav Havel, ktorý v ňom nechal začerniť všetky odkazy na možnosti protiútok, ako aj operácie mimo územia Československa. Na prvú stranu plánu súčasne napísal, že tento platí len pre prípad útoku NATO proti Varšavskej zmluve.

³⁴ Luňák, ref. 16, s. 325-352.

³⁵ Strednou Európou viedli dva hlavné strategické smery. Územie Poľska pretínal pobaltský strategický smer Berlín – Varšava a cez Rakúsko a Maďarsko prechádzal podunajský strategický smer s osou Viedeň – Budapešť.

³⁶ Odsun sovietskych vojsk z Československa sa uskutočnil na základe zmluvy medzi vládami ČSSR a ZSSR

bázy stále ešte existujúcej Varšavskej zmluvy znamenala podstatnú zmenu bezpečnostného prostredia v stredoeurópskom regióne, posilnenie politickej a vojenskej samostatnosti oboch štátov, ale aj faktické zrušenie platnosti operačných plánov ich armád. Odsun 30. gardovej motostreleckej divízie zo slovenských posádok súčasne viedol k výraznej zmene vojenskej identity Slovenska. Bola vyjadrená predovšetkým dislokáciou spomenutých dvoch rámcových divízií a viacerých školských zariadení čs. armády.

Z hľadiska vývoja vojensko-strategického postavenia Slovenska je možné konštatovať, že v kontexte s novou spoločensko-politickou situáciou v Československu po zániku komunistického režimu, v štádiu agónie Varšavskej zmluvy a hľadania ciest a foriem na nadviazanie spolupráce postkomunistických štátov so západnými krajinami, obdobie rokov 1990 – 1991 predstavovalo prechodnú etapu. Bola charakteristická najmä formovaním nových východiskových faktorov a limitov. Zahraníčné a vnútropolitické udalosti tohto obdobia automaticky vytvárali podmienky pre zásadnú zmenu filozofie vojenského myslenia a kvalitatívnu zmenu operačných plánov. Vo vojenskej oblasti vznikla situácia, keď „staré ešte nezaniklo a nové ešte nefungovalo“.

Základné smerovanie ďalšieho vývoja stanovila vojenská doktrína Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (ČSFR)³⁷, ktorú Federálne zhromaždenie ČSFR vyhlásilo 20. marca 1991. Doktrína nedefinovala konkrétneho nepriateľa a rešpektovala princíp rozumnej obrannej dostatočnosti. Medzi hlavné princípy, z ktorých vychádzala, patrila suverenita štátu pri riešení otázok príprav na obranu, jednota s cieľmi zahraničnej a vnútornej politiky rešpektujúcej „zvláštnosti geografické polohy ČSFR a jej štátoprávneho usporiadání“ a všeobčanská obrana „ústavného zřízení štátu, jeho jednoty a územní integrity“.³⁸ Doktrína deklarovala, že ČSFR za žiadnych okolností „nezhájí ozbrojenou činnosť proti kterémukoli štátu, nestane-li se sama objektem ozbrojeného útoku“. Súčasne zdôrazňovala, že sa nezrieka „práva účastnit se zajištění kolektivní bezpečnosti více zemí, dojde-li k jejich vojenskému ohrožení“, pričom ale možných spojencov bližšie nešpecifikovala.³⁹ Za možné bezpečnostné riziká najbližších rokov, ktoré charakterizovala ako prechodné obdobie „k účinnějšímu a spolehlivějšímu systému bezpečnosti v Evropě“, považovala problémy „vyplyývající z rozdílné úrovně demokracie, ekonomického, sociálního a národnostního rozvoje a z různých přístupů k řešení těchto nerovností“.⁴⁰ Nevylučovala však ani možnosti ohrozenia „z prostorů jiných než je prostor evropský“, ako aj možnosť vzniku nových typov ohrozenia.⁴¹

Vo vojenskej časti doktrína počítala so zásadnou prestavbou ozbrojených síl, a to vo väzbe na úpravu legislatívnych noriem zabezpečujúcich koncepčný rozvoj brannej politiky štátu⁴² a spracovanie novej koncepcie výstavby armády.⁴³ V rámci jej realizácie sa predovšet-

podpísanej 26. februára 1990 v Moskve. Analogická dohoda o stiahnutí sovietskych vojsk z Maďarska bola podpísaná 10. marca 1990. Bližšie o odsune jednotiek SSkSV z Československa pozri napr. NAĐOVIČ, Svetozár. *Čelom vzad! (O dôstojnom odchode po nedôstojnom príchode)*. Bratislava : MO SR 2004. ISBN 80-88842-74-3 a PECKA, Jindřich. *Odsun sovětských vojsk (dokumenty)*. Praha : AV ČR – Ústav pro soudobé dějiny 2008. ISBN 80-852270-53-6.

³⁷ Nový oficiálny názov Česko - Slovenska, ktorý platil od 23. apríla 1990 do 31. decembra 1992.

³⁸ *Vojenská doktrína České a Slovenské Federativní Republiky*. Praha : SOPIFRIN 1991, s. 1. ISBN 80-8539-103-0.

³⁹ Tamže, s. 2.

⁴⁰ Tamže, s. 3.

⁴¹ Tamže.

⁴² Išlo najmä o prípravu návrhov zákona o obrane ČSFR, novelizácie branného zákona a zákona o civilnej službe.

⁴³ Dovtedajšia výstavba čs. armády sa opierala o päťročné a dlhodobé (s výhľadom na 10 – 15 rokov) plány jej rozvoja. Posledné plány výstavby ČSFA pred zánikom komunistického režimu v Československu boli spracované v polovici 80. rokov. Išlo o 5-ročný plán na roky 1986 – 1990 a výhľad výstavby ČSFA do roku 2 000.

kým malo uskutočniť podstatné zníženie početného stavu armády na úroveň „primeranej obrannej sily štátu“, organizačná štruktúra ozbrojených síl sa mala prispôbiť požiadavkám efektívnej obrany⁴⁴ a mali sa vykonať zásadné zmeny v dislokácii armády. Nové rozmiestnenie vojsk malo zodpovedať možnosti „zaujmut obrannou sestavu na všech úsecích při převažujícím rovnoměrném rozmístění sil v obou republikách“.⁴⁵

Vojenská doktrína sa stala základným východiskom pre koncipovanie *Komplexnej stratégie obrany ČSFR*, ktorej spracovanie uložilo ministerstvu obrany, respektíve Generálnemu štábu Československej armády (ČSA)⁴⁶, uznesenie Rady obrany štátu (ROŠ) z 13. decembra 1991. Formulovanie stratégie pritom odrzkaďovalo aj vývoj zahraničnej politiky ČSFR so stále väčšou dominanciou princípov „totožných s demokratickými princípy západoevropských štátů, USA a Kanady“⁴⁷, ale tiež posuny v teoretickom rozpracovaní nových vojensko-strategických zásad.

Ťažisko zaistenia trvalej bezpečnosti ČSFR koncepcia kládla do celoeurópskeho rámca. Z hľadiska bezprostrednej budúcnosti zdôrazňovala význam nových bilaterálnych zmlúv so susednými alebo teritoriálne blízky štátmi a v nich zakotvených bezpečnostných klauzúl. Konkrétne išlo o zmluvy parafované s Poľskom, Maďarskom, Francúzskom, Talianskom, Rumunskom, Bulharskom a Nemeckom. Zmluvu s bývalým Sovietskym zväzom nepovažovala za aktuálnu a počítala s jej nahradením zmluvami s nástupníckymi štátmi ZSSR, osobitne, s Ukrajinou a Ruskom. Koncepcia nepredpokladala vstup ČSFR do nových koalíčných väzieb či vojenských zoskupení v stredoeurópskom regióne, riešenie nevidela ani vo vyhlásení neutrality Česko-Slovenska. Prioritou malo byť maximálne využitie existujúcich bezpečnostných mechanizmov. Veľký význam sa pripisoval NATO, ktoré „je dnes všeobecne pokládáno za jediný efektívni a fungující nástroj vojenské bezpečnosti v Evropě“, pričom sa predpokladala jeho pokračujúca transformácia s možnosťou prerastania do nových celoeurópskych bezpečnostných štruktúr.⁴⁸ Za ďalší dôležitý mechanizmus integrovanej bezpečnostnej politiky bola považovaná Západoeurópska únia, ktorá „má statutárně předpoklady, aby se stala universálním nástrojem kolektivní bezpečnosti jak z hlediska možnosti rozšiřovat

Ich hlavným cieľom bolo naďalej zvyšovať palebnú a údernú silu armády, pričom po roku 1995 sa predpokladali predovšetkým reorganizačné opatrenia približujúce niektoré zväzky a útvary druhov vojsk k operačnej zostave jednotlivých vševojskových armád. V kontexte zmierňovania medzinárodného napätia boli, okrem uvedeného čs. zväzku na obmedzení vojenských výdavkov z roku 1988, na rokovaní Predsedníctva ÚV KSČ 27. januára 1989 schválené podstatné korekcie pôvodných zámerov. Ich cieľom bolo previesť výstavbu armády na platformu obrannej dostatočnosti, čo bolo spojené, okrem iného, s reorganizáciou vševojskových a iných zväzkov a útvarov na tzv. obrannú štruktúru pri ich súčasnom čiastkovom prezborení a pri znížení finančných prostriedkov na nákup vojenskej techniky v rokoch 1989 – 1990 o 7, 4 mld. Kčs. V rámci tohto procesu sa plánovala aj reorganizácia 13. a 14. tankovej divízie na výcvikové strediská, schopné pripraviť v každom roku 10 – 14-tisíc poddôstojníkov a špecialistov. Politické a spoločenské zmeny v Československu však naštartovanú realizáciu zámerov prerušili. Pozri www.vojenstvi.cz/vaše_dotazy, odpoveď na dotaz č. 229.

⁴⁴ Hlavnou črtou organizačných zmien malo byť zníženie počtu tankov a úderného letectva, zrušenie útočných zoskupení a vybudovanie racionálnej a účinnej integrovanej protivzdušnej obrany štátu.

⁴⁵ Ref. 38, s. 12.

⁴⁶ Názov Československá ľudová armáda (ČSLA), ktorý sa používal od roku 1954, bol zákonom č. 74/1990 Zb. zo 14. marca 1990 zmenený na Československá armáda (ČSA).

⁴⁷ ANDREJČÁK, Imrich. Komplexní strategie obrany ČSFR. In *Sborník Vojenské akademie v Brne. Zvláštní číslo. Referáty a diskusní vystoupení z konference „Obrana ČSFR“ konané dne 29. a 30. ledna 1992 na VA v Brne*. Brno : Vojenská akademie, 1992, s. 25.

Poznámka: Autor, Ing. ANDREJČÁK Imrich, v sledovanom období pôsobil, zo začiatku v hodnosti generálmajora a neskôr generálporučíka, vo funkcii veliteľa VVO (1989 – 1990), potom vo funkcii námestníka ministra obrany ČSFR (1990 – 1992) a v júli 1992 bo vymenovaný za ministra obrany ČSFR.

⁴⁸ Tamže, s. 26-27.

Poznámka: Predpoklad sa opieral najmä o závery zasadnutia rady NATO, ktoré sa uskutočnilo 7. – 8. novembra

členskou základnu, tak s ohľadom na teritoriálnu pôsobnosť“.⁴⁹ Osobitný význam a „najväčšie nádeje“ však Komplexná stratégia obrany kládla na vytvorenie celoeurópskych bezpečnostných štruktúr v rámci KBSE.

Okrem priamej účasti ČSFR na vytváraní európskeho bezpečnostného systému a „bez ohľadu na fakt, že žiadny štát nepovažujeme za svého možného nepriateľa a že žiadna susedná zem nás neohrožuje“⁵⁰ koncepcia zdôrazňovala nevyhnutnosť prípravy vlastných ozbrojených síl na zabezpečenie spoľahlivej obranyschopnosti štátu. Medzi hlavnými dôvodmi tejto požiadavky uvádzala skutočnosť, že „množství politických ohnisek napětí a ozbrojených konfliktů v Evropě se nezmenšuje, ale právě naopak“.⁵¹ V tomto kontexte za základný predpoklad definovania strategických zámerov ozbrojených síl považovala vymedzenie možného ohrozenia. Za najvýhodnejšie pritom považovala variantnú špecifikáciu ohrozenia ako „racionální východisko v situaci, kdy bojové možnosti ozbrojených sil neumožňují spo-
lehlivě chránit území ČSFR po celé délce státní hranice (podčiarkol J. Š.)“.⁵²

Koncepcia stratégie obrany ČSFR definovala dva druhy ohrozenia, a to vojenské a nevojenské. **Vojenské ohrozenia** členila na lokálne, regionálne a globálne. Lokálny konflikt mal byť charakterizovaný obmedzenými cieľmi agresora a priestorovo spravidla zameraný na ovládnutie časti územia napadnutého štátu. Za hlavné možné príčiny lokálnych konfliktov koncepcia považovala spochybnenie štátnych hraníc a národnostné napätie. Podobné príčiny mohli vyvolať aj regionálny konflikt, ktorý by sa od lokálneho líšil tým, že by zasiahol územie niekoľkých štátov. Koncepcia zdôrazňovala, že v podmienkach ČSFR „existuje niekoľko variant možných lokálnych alebo regionálnych konfliktů, jestliže se extrémní politické síly v některých sousedních státech vymknou z kontroly demokratických vlád“.⁵³

Zároveň upozorňovala, že za súčasnej situácie v Európe môžu lokálne alebo regionálne konflikty eskalovať do globálneho konfliktu ako vojnového stretnutia veľmocí (vedeného s použitím zbraní hromadného ničenia alebo bez nich), ktorému sa ČSFR z geopolitických dôvodov nemôže vyhnúť.

Nevojenské ohrozenia koncepcia charakterizovala ako „krizové situace, jež vyžadují předem připravenou a organizovanou spoluúčast určitých vyčleněných částí ozbrojených síl v rámci opatření, připravených jinými resorty státní správy“.⁵⁴ Za najdôležitejšie považovala: 1) nejasné postavenie vojenských jednotiek bývalej Sovietskej armády na území Nemecka a z toho vyplývajúce „možné pokusy jejich organizovaných i neorganizovaných skupin vynutit si přechod přes území ČSFR“⁵⁵, 2) migráciu obyvateľstva po možnom vypuknutí občianskej vojny v štátoch bývalého ZSSR alebo v „některém s námi sousedícím nebo nám geograficky blízkém nezávislém státě“⁵⁶, 3) hospodársku blokádu, osobitne prerušenie dodávok surovín a výrobkov dôležitých pre hospodárstvo aj obranu štátu a 4) prírodné a priemyselné katastrofy.

1991 v Ríme. Išlo predovšetkým o prijatie princípu spolupráce s bývalými krajinami Varšavskej zmluvy. Bližšie FIDLER, Jiří – MAREŠ, Petr. *Dějiny NATO*. Praha-Litomyšl : Paseka 1997, s. 212-214. ISBN 80-7185-145-0.

⁴⁹ Ref. 47, s. 27.

⁵⁰ Tamže.

⁵¹ Tamže.

Poznámka: Pri formulovaní uvedeného záveru koncepcia vychádzala najmä z vývoja a udalostí v Juhoslávii, ako aj decentralizačných tendencií v republikách a regiónoch bývalého ZSSR.

⁵² Tamže, s. 28.

⁵³ Tamže, s. 29.

⁵⁴ Tamže.

⁵⁵ Tamže.

⁵⁶ Tamže.

Pri riešení variantov použitia ozbrojených síl v podmienkach absencie konkrétneho nepriateľa Generálny štáb ČSA vychádzal zo záverov analýzy objektívne existujúcich vonkajších a vnútorných vojensky významných faktorov. Ako **negatívne faktory**, ktoré nie je možné ovplyvniť, sa predovšetkým javili: 1) geostrategický význam územia ČSFR, ktoré síce leží mimo hlavných strategických smerov európskeho bojiska, ale dáva možnosť rozhodujúcim spôsobom ovplyvniť vojenskú situáciu v celom stredoeurópskom priestore, 2) operačné a taktické smery výhodné pre útok proti ČSFR a ich kapacita, 3) potenciálne nebezpečné priestory vzniku národnostných konfliktov a ekonomických kríz a 4) počty, zloženie, dislokáciu a činnosť ozbrojených síl na teritóriu susedných štátov, ako aj podmienky pre vytvorenie ich zoskupení, predstavujúcich konkrétne vojenské ohrozenie. Naopak, za hlavné **pozitívne faktory** alebo tie, ktoré je možné v pozitívnom smere preventívne meniť, boli považované: 1) pasívne úseky v prihraničných priestoroch vylučujúce masovú činnosť vojsk a prirodzené terénne prekážky brániace postupu útočiacich vojsk do hĺbky územia štátu, 2) mierová dislokácia vlastných vojsk, ktorú treba riešiť tak, aby umožňovala vytvorenie potrebného obranného zoskupenia na akomkoľvek smere a v relatívne krátkom čase a 3) príprava vlastných vojsk, ich organizačnej štruktúry, profesionalizácia armády a jej modernizácia.⁵⁷

Na základe analýzy uvedených faktorov a možného vojensko-politického vývoja v Európe Generálny štáb ČSA vyvodil nasledujúce **operačno-strategické východiská**:

1) najpravdepodobnejším variantom ohrozenia ČSFR môže byť lokálny ozbrojených konflikt, pričom hlavné nebezpečenstvo spočíva v nepredvídateľnosti jeho šírenia a nekontrolovateľnosti jeho eskalácie; z hľadiska obrany ČSFR je súčasne potrebné brať do úvahy existenciu potenciálnych regiónov národnostného napätia na vlastnom území, v susedných štátoch, ako aj ešte existujúcu prítomnosť vojsk bývalého ZSSR v Nemecku a Poľsku⁵⁸, 2) zatiaľ nie je možné vylúčiť možnosť vzniku globálnej vojny, v rámci ktorej by sa hlavné udalosti síce odohrávali mimo územia ČSFR, ale napriek tomu sa dá predpokladať zapojenie ČSFR do konfliktu, 3) obranu ČSFR je potrebné chápať ako „*obranu jedného uceleného strategického priestoru, jehož obranyschopnosť je závislá na udržení kompaktnosti a akceschopnosti štátu a zabezpečení podmienok pro manévr ozbrojenými silami po celom území*“.⁵⁹ a 4) dôležitým východiskom pre stratégiu obrany je odvrátenie ohrozenia suverenity ČSFR včasným zistením príprav na jej vojenské napadnutie a prijatím potrebných obranných opatrení ako „*komplexu politických, diplomatických, sociálnych, kultúrnych a ďalších celospoločenských a organizačných opatrení, plánovaných a realizovaných orgány štátni správy*“. Cieľom realizácie týchto opatrení mala byť demonštrácia odhodlania brániť suverenitu a územnú celistvosť štátu s použitím všetkých prostriedkov, pričom vo vojenskej oblasti „*tento cieľ získava charakter odstrašení, jež má vést případného agresora ke zvážení rizík spojených s vyvoláním ozbrojeného konfliktu a tím jej odvrátit od úmyslu použiť proti ČSFR své ozbrojené síly*“.⁶⁰

Koncepcia obrany ČSFR ďalej predpokladala, že tak lokálna ako globálna vojna sa môže začať na jednom alebo viacerých operačných smeroch, prípadne môže z jedného do

⁵⁷ ANTUŠÁK, Emil. Úloha ČSA v Komplexní strategii obrany ČSFR. In Sborník Vojenské akademie v Brne, ref. 46, s. 34.

Poznámka: Autor, ANTUŠÁK Emil, generálmajor Ing., v sledovanom období vykonával funkciu náčelníka Operačnej správy Generálneho štábu ČSA (1989-1991) a následne bol poverený výkonom funkcie náčelníka Operačnej správy – zástupcu náčelníka Hlavnej operačnej správy GŠ ČSA (1991-1992).

⁵⁸ Odsun vojenských jednotiek bývalej Sovietskej armády z Nemecka sa skončil v auguste 1994 a z Poľska v septembri 1993.

⁵⁹ Ref. 57, s. 35.

⁶⁰ Tamže, s. 36.

viacerých smerov prejsť. Podľa smerov agresie a ich počtu by mohla vzniknúť na teritóriu jedného, dvoch alebo všetkých troch operačných vojenských veliteľstiev⁶¹, respektíve by mohla prejsť z jedného do ďalších. Obranným úlohám v kontexte týchto možností mala zodpovedať aj makroštruktúra a z nej vyplývajúca mikroštruktúra ozbrojených síl. Jadro makroštruktúry mali tvoriť: 1) vojská integrovanej protivzdušnej obrany (PVO), 2) integrovaný úderný systém, schopný ničiť dôležité objekty protivníka na jeho území a zložený z letectva, raketového vojska, prostriedkov rádioelektronického boja (REB) a prieskumu a časti delostrelectva a 3) pozemné vojsko zložené z poľných vojsk a vojsk územnej obrany.⁶² Prvá fáza obranných operácií mala prebiehať na vlastnom území, pričom za rozhodujúce pre udržanie celistvosti územia ČSFR sa považoval priestor Moravy. Druhá fáza, ako už bolo spomenuté, počítala s prenesením ťažiska ničenia protivníka na jeho území a tým „donútiť jej k zastavení agrese. Tak chrániť vlastní obyvatelstvo před hrůzami války a současně snížit devastaci našeho území... na minimum.“⁶³

Geopolitická poloha Slovenska v rámci ČSFR a jeho geografický reliéf vymedzovali miesto a úlohy slovenského teritória v danej koncepcii v dvoch rovinách: 1) v rovine spomenutého uceleného kompatibilného strategicko-operačného priestoru celého štátneho územia, ktoré sa nachádzalo medzi dvoma spomenutými strategickými smermi v strednej Európe a v takmer súběžnej zemepisnej orientácii s nimi. Stredom tohto územia, cez Moravu, tzv. moravským hrdlom, respektíve na spojnici Moravská brána⁶⁴ na severe, a sútok riek Morava a Dyje na juhu, pritom viedol geografický koridor umožňujúci dopravné a operačné prepojenie oboch smerov. Z vojenského hľadiska patril k tradičným „kritickým miestam“ vojenskej obrany Československa, a to najmä v zmysle udržania integrity západnej a východnej časti republiky.⁶⁵ 2) v druhej rovine tvorilo Slovensko samostatný operačný priestor, ktorého značná časť bola ohraničená prírodnými, z hľadiska spôsobov vedenia útočnej činnosti súdobými armádami, ale nie neprekonateľnými prekážkami. Na základe

⁶² Tu treba predoslať, že v súlade so spomenutou koncepciou relatívne rovnomerného rozmiestnenia vojsk na území ČSFR sa mali vytvoriť tri teritoriálno-organizačné vojenské celky – jeden v českých krajoch, druhý na Morave a tretí na Slovensku. Existujúce operačné stupne velenia, t. j. veliteľstvá okruhov a armád (okrem veliteľstva VVO išlo o veliteľstvo Západného vojenského okruhu v Táboře a veliteľstvá 1. armády v Příbrame a 4. armády v Pisku) sa mali zrušiť a namiesto nich vzniknúť vojenské veliteľstvá ZÁPAD v Táboře, STRED v Olomouci a VÝCHOD v Trenčíne.

⁶³ Úlohami vojsk územnej obrany bolo: 1) likvidácia vzdušných výsadvok a diverzných skupín protivníka, 2) zabezpečenie operačnej voľnosti poľných vojsk k aktívnej obrane, 3) v súčinnosti s poľnými vojskami, prípadne aj samostatne, viesť v svojej regionálnej pôsobnosti bojovú činnosť s prenikajúcimi jednotkami protivníka, v prípade potreby viesť aj boj v obklúčení alebo partizánsku vojnu, 3) podľa plánov vojenského veliteľstva a v súčinnosti so štátnymi orgánmi a inštitúciami zabezpečovať prepravy a presuny na teritóriu, 4) všestranne zabezpečovať poľné vojská a obyvateľstvo a 5) zabezpečovať organizovanosť života a poriadok na danom teritóriu, ako aj ochranu a obranu dôležitých objektov. NOVOTNÝ, Karel. *Filosofie vojenskostrategické koncepcie obrany ČSFR*. In *Sborník Vojenské akademie v Brně*, ref. 46, s. 90.

Poznámka: Autor, NOVOTNÝ Karel, prof. Ing. CSc., v sledovanom období pôsobil ako zástupca vedúceho katedry stratégie, operačného umenia a dejín vojen na Vojenskej akadémii v Brne (1991) a potom ako riaditeľ Inštitútu výskumu operačného umenia v Brne (1991 – 1993).

⁶⁴ NOVOTNÝ, Karel. *Východiska pro organizaci vojenskostrategické obrany ČSFR*. In *Sborník Vojenské akademie v Brně*, ref. 47, s. 95. **Poznámka:** opäť odkazujeme na teoretické rozpracovanie vzťahov útoku a obrany v práci „klasika“ C. von Clausewitza, respektíve na jeho závery o potrebe prenesenia bojovej činnosti na územie agresora v záujme úspešného zavŕšenia vlastných obranných operácií (ref. 17).

⁶⁵ Moravská brána je prírodná zníženina na severovýchod od Lipníka nad Bečvou, ktorá oddeľuje Podbeskydskú pahorkatinu a Nízky Jeseník. Predstavuje najnižší prechod medzi povodím Dunaja a Odry, vytvárajúci prirodzený dopravný koridor v smere sever – juh.

⁶⁶ Napríklad už v septembri 1946 Hlavný štáb MNO pri hodnotení významu tohto koridoru zdôraznil, že na spojnici

analýzy historických skúseností⁶⁶, geografických a geopolitických aspektov, a v kontexte s uvedenými možnosťami vojenského ohrozenia, kde sa pozornosť sústreďovala predovšetkým na možné územné, či národnostné spory a teritoriálnu prepojenosť s bezpečnostne a politicky nestabilným postsovietskym priestorom, hlavnou úlohou vojenského zoskupenia na Slovensku bolo zabezpečenie územnej integrity s Českou republikou a „tradičných“ operačných smerov do slovenského vnútrozemia. Išlo najmä o: 1) priestor medzi Břeclavou a Bratislavou, kde sa po prekonaní riek Morava a Dunaj otváral vstup do Záhorskej nížiny s pokračovaním na Brno, Olomouc a Moravskou bránu, ako aj vstup do Podunajskej nížiny, 2) komárňansko-ipeľskú, silickú a košicko-trebišovskú prihraničnú oblasť s operačnými smermi na juhozápadné, stredné a východné Slovensko a 3) oblasti severného Spiša a severnej Oravy.

Prakticky súbežne s koncipovaním novej čs. doktríny a koncepcie obrany ČSFR boli pripravované s nimi súvisiace nevyhnutné organizačné a dislokačné zmeny vojsk. Začiatok ich realizácie pritom nadväzoval na „skôr prijaté opatrenia v súvislosti s vnútropolitickými zmenami a priebehom viedenských rokovaní“. Konkrétne išlo o nariadenie náčelníka Generálneho štábu Československej armády (ČSA) k zrušeniu zväzkov, útvarov, jednotiek a zariadení ČSA v roku 1991 z 21. novembra 1990, plán realizácie základných organizačných a dislokačných opatrení vo výstavbe ČSA na roky 1991 – 1993 z 5. decembra 1990, koncepciu rozvoja Československej armády do roku 1993, spracovanú na základe uznesenia spoločnej schôdze branných a bezpečnostných výborov Snemovne ľudu a Snemovne národov Federálneho zhromaždenia z 18. decembra 1990 a nariadenie náčelníka Generálneho štábu ČSA k realizácii organizačných, mobilizačných a dislokačných zmien v ČSA v roku 1991 z 22. februára tohto roka. Príprava týchto dokumentov sa opierala o materiál s názvom „Koncepcie výstavby Čs. armády a zabezpečení zájmu FMO v oblasti hospodársko -mobilizačných príprav po roce 1990“, ktorý schválila Rada obrany štátu (ROŠ) 12. novembra 1990.⁶⁷

Cieľom tejto koncepcie a spomenutých materiálov bolo „*přizpůsobit v krátké době rozsah, strukturu a rozmístění vojsk vývoji vnitřní politické situace, nové orientaci zahraniční politiky ČSFR a měnícím se vojenskopolitickým poměrům v Evropě. Konkrétní opatření přestavby armády...byla přijímána v kontextu s tvorbou nové obranné vojenské doktríny ČSFR a vyhovují požadavkům na zabezpečení obrany suverenity a celistvosti státu v rámci vytvářejícího se systému evropské bezpečnosti a v rozsahu rozumné obranné dostatečnosti.*“⁶⁸ V tomto zmysle mala výstavba armády rešpektovať limity hlavných druhov zbraní, stanovených pre ČSFR Zmluvou o konvenčných ozbrojených silách v Európe a zabezpečovať zníženie koncentrácie vojsk v západnej časti štátu, ako aj reálne posilnenie zväzkov a útvarov

Moravská brána – Břeclav „*se rozhoduje o bytí a nebytí ČSR. Tato čára spojující nížinu Oderskou přes Moravskou bránu s Moravským polem a Podunajím měří zhruba 160 km, vzdálenost to dosažitelnou moderní motorizovanou armádou za jediný pochodový den. Moravská brána jest nejen klíčovým postavením ČSR, nýbrž i středního Podunají... Je jasné, že kdyby se podařil úder nepřitele na čáře Moravská brána – Břeclav, znamenalo by to odtržení Čech a Moravy od Slovenska a konec republiky...*“ VÚA -VHA Praha, f. Pařížská mírová konference, šk. 19, zložka 29/X *Vyjádření Hlavního štábu MNO k tzv. Memorandu o Slezsku*. Pozri: ŠTAIGL, Jan. Vojenskopolitické a vojenskostrategické postavení Slovenska po ukončení druhej svetovej vojny (1945-1946). In *Historický časopis*, 40, 1992, č. 6, s. 476-693. ISSN 0018-2575.

⁶⁶ Pozri ref. 47, s. 28.

⁶⁷ Splnění úkolů prvního výcvikového období v oblasti výstavby a dislokace Čs. armády. Federálne ministerstvo obrany – Operačná správa, k č. j. 041442/83 – OS (materiál v podobe výstupu z PC v súkromnej zbierke autora).

⁶⁸ Tamže.

⁶⁹ Otázky rozmiestnenia a organizačnej štruktúry armády na Slovensku sa riešili v súčinnosti s vládou Slovenskej

na Slovensku.⁶⁹ V analýze s tým spojených organizačných a dislokačných zmien velenie ČSA prihliadalo na: 1) zabezpečenie potrebnej bojovej pripravenosti a akcieschopnosti vojsk, 2) minimalizovanie negatívnych dopadov týchto zmien na vojakov z povolania, ich rodinných príslušníkov a občianskych zamestnancov vojenskej správy, 3) efektívne využitie vojenských objektov uvoľňovaných jednotkami SSKSV, 4) stanoviská civilných orgánov štátnej správy a 5) účelné využitie pridelených rozpočtových prostriedkov v oblasti materiálneho a technického zabezpečenia, investičnej výstavby a rekonštrukcie a modernizácie ubytovacieho fondu.

Pri príprave koncepcie výstavby armády Generálny štáb ČSA musel rešpektovať aj skutočnosť, že „zatiaľ není k dispozici ucelené teoretické zázemí, které je nezbytné pro vypracování komplexního, dostatečně perspektivního modelu armády. Jedná se zejména o strategii obrany státu a koncepci operačního použití vojsk při obraně země, která je jedním z nejdůležitějších faktorů určujících makro i mikrostrukturu vojsk. Potřebné teoretické studie jsou rozpracovány, jejich dokončení je však závislé na stanovení vojenské politiky státu v podobě závazných zásad vojenské doktríny.“⁷⁰

Za najracionálnejšie Generálny štáb ČSA považoval uskutočniť reorganizáciu armády po etapách, s konečným časovým horizontom v závere 90. rokov. Úlohy prvej etapy, plánovanej do roku 1993, sa mali orientovať predovšetkým na zníženie početných stavov armády a vykonanie najdôležitejších zmien v jej rozmiestnení. Predpokladalo sa, že v rámci tejto etapy sa plánované mierové počty v organizačných štruktúrach armády znížia z 200-tisíc na 135 – 140-tisíc osôb, pričom ďalších 20 250 vojakov bude pôsobiť v strážnych jednotkách a v útvaroch Civilnej obrany a železničného vojska Federálneho ministerstva dopravy ČSFR.⁷¹ V nadväznosti na organizačné zmeny vo vojskách, v súlade s realizáciou Zmluvy o konvenčných ozbrojených silách v Európe, malo prebiehať tiež znižovanie počtov bojovej techniky. V rokoch 1991 – 1993 sa plánovalo vyradiť z výzbroje 1 880 tankov, 2 453 obrnených transportérov, 34 odpaľovacích zariadení operačno-taktických a taktických rakiet, 2 335 diel, raketometov a mínometov kalibrov 100 mm a vyšších, 30 odpaľovacích zariadení protiletadlových raketových kompletov a 101 bojových lietadiel.⁷²

Redislokačné zmeny mali zabezpečiť najmä rozšírenie vojskovej štruktúry v Slovenskej republike, tak, aby v súlade s novou vojenskou doktrínou „vojska dislokovaná na jejím území byla schopna odvrátit ohrožení suverenity, odrazit pozemní i vzdušný útok agresora z kteréhokoliv směru a na kteroukoliv část území“.⁷³ Koncepcia výstavby ČSA predpokladala, že k operačnému využitiu budú na Slovensku predurčené štyri vševojskové divízie (dve mierové a dve mobilizačne rozvíňované), ktorých organizačné štruktúry sa mali prispôbiť stanoveným limitom výzbroje. Okrem toho tu mal byť sformovaný, a to aj mierovo, komplet druhov vojsk v rovnakom zložení ako v Čechách a na Morave. Išlo o delostreleckú brigádu,

republiky. Generálny štáb hodnotil prístup slovenskej reprezentácie ako racionálny a pragmatický, pričom zdôraznil, že v priebehu rokovaní „byly odstraněny prakticky všechny sporné otázky výstavby ČSA na území SR“. Tamže.

⁷⁰ Tamže.

⁷¹ Z tohto počtu malo byť 3 700 príslušníkov strážnych jednotiek, 9 250 príslušníkov útvarov Civilnej obrany a 7 300 vojakov železničného vojska. Tamže.

⁷² Predpokladalo sa, že na konci roka 1993 bude ČSA mať vo výzbroji 1 435 tankov, 1 430 bojových vozidiel pechoty, 620 obrnených transportérov, 42 odpaľovacích zariadení operačno-taktických a taktických rakiet, 1 150 diel, raketometov a mínometov kalibrov 100 mm a vyšších, 971 protitankových prostriedkov, 436 odpaľovacích zariadení protiletadlových raketových kompletov, 345 bojových lietadiel a 56 úderných vrtuľníkov. Tamže.

⁷³ Odpoveď ministra obrany ČSFR Luboše Dobrovského na interpeláciu podanou poslancem SN P. Hrivíkem. http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t1124_00.htm.

protitankový oddiel, zmiešaný pluk rádioelektronického boja (REB) a iné zväzky, útvary a zariadenia druhov vojsk, tyla a technického zabezpečenia. Reorganizáciou a redislokáciou vojsk ČSA sa početné stavy vojsk v Slovenskej republike mali zvýšiť z dovtedajších 18,6 percenta na 38 percent počtov celej armády.⁷⁴

Okrem rozsiahlej reorganizácie a redislokácie zväzkov a útvarov jednotlivých druhov vojsk sa počítalo aj so zrušením existujúcich operačných stupňov velenia, t. j. veliteľstiev okruhov a armád.⁷⁵ Zväzky a samostatné útvary druhov vojsk mali byť priamo, bez ďalšieho medzistupňa, podriadené novo vytvoreným vojenským veliteľstvám ZÁPAD v Táboře, STRED v Olomouci a VÝCHOD v Trenčíne.

V záujme urýchlenia reorganizácie sa realizácia plánovaných zmien začala už na konci roka 1990. Na Slovensku sa dotkla predovšetkým 14. td s veliteľstvom v Prešove, ktorá sa 1. decembra tohto roka reorganizovala na 14. motostreleckú divíziu (msd).⁷⁶ Zásadné organizačné, dislokačné a mobilizačné zmeny v rámci VVO sa však uskutočnili až v rokoch 1991 a 1992. Ich rozsah dokumentuje skutočnosť, že v roku 1991 sa v mierovej a vojnovej štruktúre VVO plánovalo uskutočniť dovedna 240 zmien, ktoré sa týkali 45 zväzkov, útvarov a zariadení a v roku 1992 dovedna 247 zmien v rámci 81 zväzkov, útvarov a zariadení.⁷⁷ Spracované časové harmonogramy reorganizačných a redislokačných zmien⁷⁸ sa spresňovali v súlade s personálnymi a technickými možnosťami ich zabezpečenia, ako aj najnutnejšími úpravami nových ubytovacích objektov. V druhej polovici roka 1992 sa proces realizácie týchto zmien výrazne zrýchlil pod vplyvom priprav k zániku federálnej armády, respektíve k jej rozdeleniu na armády dvoch samostatných štátov.⁷⁹ Rozhodujúce a najzložitejšie úlohy plnili orgány veliteľstva VVO a veliteľstvá a útvary pozemného vojska, predovšetkým 14. msd a 13. td, ďalej PVO a raketového vojska a delostrelectva (RVD).

V súlade s plánom reorganizácie sa veliteľstvo VVO dňom 1. januára 1992 reorganizovalo na Vojenské veliteľstvo VÝCHOD (VVV). Ešte predtým, k 31. októbru 1991, sa opäť reorganizovala 14. msd, a to na 14. mechanizovanú divíziu (md), čo bolo spojené s podstatnými zmenami v jej organizačnej štruktúre a v plánovaných počtoch vojenskej techniky.⁸⁰ V organizačnej štruktúre 13. td s veliteľstvom v Topoľčanoch boli vykonané len čiastkové zmeny.⁸¹ Nové plánované počty bojovej techniky 14. md zahŕňali 155 tankov T-55 AM2, 284 BVP a OT-90, 136 delostreleckých systémov a 112 protitankových zbraní. V porovnaní s predchádzajúcimi počtami motostreleckého zväzku to znamenalo zníženie o 59 tankov

⁷⁴ Tamže.

⁷⁵ Okrem veliteľstva VVO išlo o veliteľstvo Západného vojenského okruhu (Tábor) a veliteľstvá 1. armády (Přibram) a 4. armády (Písek).

⁷⁶ Išlo len o premenovanie veliteľstva divízie, u podriadených útvarov sa neuskutočnili žiadne zmeny.

⁷⁷ Vojenský archív – Centrálna registratúra (VA-CR) Trnava, f. 855/1 (Vojenská rada VVO), šk. 64, č. 060067/38-OMS *Stav zabezpečenia reorganizačných úloh*.

⁷⁸ Tamže, ďalej č. j. 003009/5 *Zabezpečenie realizácie organizačných, mobilizačných a dislokačných zmien u VVO v roku 1991 a č. j. 0030009/6 Harmonogram realizácie organizačných, mobilizačných a dislokačných zmien u zväzkov a útvarov VVO v roku 1991*, ďalej VA-CR Trnava, f. 855/5 (OMS), šk. 21, č. j. 0136/33-14-HSUS *Nariadení náčelníka generálneho štábu Čs. armády – NMO k reorganizácii stavebných útvarů a jednotek ČSA*.

⁷⁹ VA-CR Trnava, f. 855/5, šk. 21, č. j. 07002/211 – OMS *Urychlení organizačních a dislokačních změn v Čs. armádě v roce 1992*.

⁸⁰ Motostrelecké pluky v Trebišove (55. msp) a Michalovciach (63. msp) sa reorganizovali na mechanizované pluky, ktorých organizačnú štruktúru doplnil protitankový a protiletadlový oddiel. Organizácia mechanizovaných praporev bola rozšírená o protitankovú batériu a mínometnú batériu. Tankový pluk v Humennom (103. tp) bol zrušený.

⁸¹ 8. msp v Bratislave sa reorganizoval na mechanizovaný pluk, 3. protiletadlový pluk v Nitre bol zrušený a čiastkové zmeny v divíznych jednotkách smerovali k dosiahnutiu ich jednotypovosti s rovnakými jednotkami v iných divíziách. Ešte pred touto reorganizáciou, k 1. 12. 1990, bol zrušený 15. tp v Martine.

a podstatné zvýšenie nasýtenosti plukov a práporov protitankovými prostriedkami. 13. tanková divízia mala plánovaných 217 tankov T-72, 169 BVP-1 a BVP-2, 26 OT-90 a 124 delostreleckých systémov. Mimoriadny význam mala skutočnosť, že oba zväzky boli súčasne prevedené z výcvikových na zväzky stálej pripravenosti, čím na teritóriu Slovenska vznikli sily pripravené na okamžité vedenie operačnej činnosti. Zväzky mali byť naplnené na 65 – 70 percent plánovaných počtov osôb a ich vševojskové pluky až na 70 – 80 percent.⁸² V tom čase išlo o najväčšiu naplnenosť zo všetkých zväzkov pozemného vojska čs. armády.⁸³ Pre priestorovo vyvážené rozmiestnenie vojsk na teritóriu Slovenska bola významná redislokácia troch vševojskových práporov do odlúčených posádok. Išlo o mechanizovaný prápor 8. mp z Bratislavy do Komárna, tankového práporu 64. tp z Levíc do Štúrova a mechanizovaného práporu 55. mp v Trebišove do Rimavskej Soboty.

Podstatu reorganizačných zmien v RVD tvorila úprava organizačnej štruktúry v nadväznosti na zvýšenie kvality výzbroje, vytvorenie delostrelectva VVV a posilnenie práporného a plukovného delostrelectva. Významné posilnenie delostrelectva na Slovensku predstavovalo najmä premiestnenie 3. delostreleckej brigády z Jičina a 31. protitankového oddielu z Lešian do posádky Jelšava. Ďalšie reorganizačné a redislokačné zmeny smerovali k posilneniu spojovacieho vojska a vojska REB (presunom 4. zmiešaného pluku REB z Českého Krumlova do Štúrova), ako aj posilneniu logistického zabezpečenia pozemného vojska. V rokoch 1991 – 1992 sa podstatne zmenila organizačná štruktúra a dislokácia stavebných a ženijných jednotiek, útvarov, zariadení a orgánov vojskového tyla, vojenskej dopravy a vojenskej správy.⁸⁴ Nové prvky v organizačnej štruktúre armády predstavovali orgány vojenskej polície, ktorá vznikla dňom 2. januára 1991⁸⁵ a vojenské záchranné pluky civilnej ochrany v Malackách, Žiline a Humennom.⁸⁶

Z reorganizačných zmien súvisiacich s mobilizačnými a vojnovými úlohami treba spomenúť predovšetkým zrušenie úlohy VVV vytvárať veliteľstvo záložnej poľnej armády⁸⁷ a reorganizáciu rozvíjaných zväzkov (spomínaných „B“ divízií) pozemného vojska, tzn. 17. td a 32. msd, na motorizované divízie (mod). Ako nový zväzok vojnovy rozvíjaných pozemných síl vznikla 16. pešia divízia (pd) s veliteľstvom v Prešove. Úhradu a doplňovanie strát vševojskových divízií v čase vojny mali zabezpečovať ich novovytvorené záložné doplňovacie prápory a výcvik doplnkov opäť útvary 51. výcvikovej divízie (52. výcviková divízia bola zrušená k 31. 10. 1991). Ďalšiu „novinku“ od 31. 10. 1992

⁸² Ref. 67.

⁸³ Ref. 73.

⁸⁴ Bližšie o redislokácii a reorganizácii ČSA v rokoch 1991 – 1992 pozri napr. *Vojenské dejiny Slovenska a Slovákov slovom a obrazom*. Kol. aut. pod vedením V. Segeša. Bratislava : MO SR v spolupráci s VHÚ Bratislava 2013, s. 337 – 339. ISBN 978-80-89523-18-4, ďalej O reorganizácii a redislokácii. In *Dukla*, 39, č. 5, 25. februára 1991, s. 1-2; O hlavných organizačných a redislokačných zmenách. In *Dukla*, 39, č. 9, 22. apríla 1991, s. 3; Opäť o reorganizácii a redislokácii. In *Dukla*, 39, č. 17, 12. augusta 1991, s. 1-2; Budú úlohy reorganizácie včas a kvalitne splnené? In *Dukla*, 39, č. 20, 23. septembra 1991, s. 1-2 a inde.

⁸⁵ VA-CR Trnava, Zbierka rozkazov a nariadení veliteľa VVV, Rozkaz veliteľa VVO č. 010 z 11. 3. 1991. Pozri aj Polície v armáde. In *Dukla*, 39, č. 10, 6. mája 1991, s. 1.

⁸⁶ Dovtedajší 6. pluk CO v Malackách sa reorganizoval na 31. vojenský záchranný pluk CO, 5. pluk CO v Žiline na 3. vojenský záchranný pluk CO a v posádke Humenné bol sformovaný nový 32. vojenský záchranný pluk CO. Jeho materiálové a personálne jadro pochádzalo zo zrušeného 103. tankového pluku. Zriadenie útvaru bolo zdôvodnené koncentráciou priemyslu na východnom Slovensku. Predpokladalo sa, že vojenské záchranné pluky budú už v mieri doplnené na plánované vojnové počty, časťou síl (asi 30 percent) pripravené na okamžité nasadenie a ďalšími silami v priebehu niekoľkých hodín. Pozri: O vojenskej polícii a reorganizácii Civilnej obrany. In *Dukla*, 39, č. 15, 15. júla 1991, s. 4-5.

⁸⁷ V prípade brannej pohotovosti štátu VVV malo prejsť na vojnové počty a prevziať priame velenie nad všetkými armádnymi silami rozmiestnenými na Slovensku.

predstavovali útvary územnej ochrany v sile peších brigád a peších plukov, s rozvinutím ktorých sa počítalo pri prechode na brannú pohotovosť štátu v posádkach Turecký Vrch, Bratislava, Martin, Humenné a VVP Kežmarok.⁸⁸

Podľa plánu výstavby integrovaného systému protivzdušnej obrany (PVO) ČSFR malo byť na Slovensku v mieri dislokovaných 28 percent útvarov protiletadlového raketového vojska (PLRV), 33 percent útvarov rádiotechnického vojska (RTV) a 20 percent stíhacieho letectva PVO.⁸⁹ Okrem toho plán kalkuloval s možnosťou posilnenia PVO na Slovensku ďalšími mobilnými prostriedkami PLRV, RTV a stíhacieho letectva z priestoru Čiech a Moravy. V rámci postupnej realizácie systému bojová hodnota vojsk PVO na Slovensku podstatne vzrástla. Dňom 1. marca 1992 vzniklo vo Zvolene veliteľstvo 1. divízie PVO, ktoré do svojej podriadenosti prevzalo existujúce, redislokované alebo novo vytvorené útvary PVO. Okrem 186. protiletadlovej raketovej brigády s veliteľstvom v Pezinku a 185. protiletadlového raketového pluku v tej istej posádke išlo predovšetkým o 13. protiletadlový raketový pluk v Nitre⁹⁰, 14. a 171. protiletadlový raketový pluk v Rožnave⁹¹, 1. rádiotechnickú brigádu s veliteľstvom vo Zvolene (na Sliači), 1. rádiotechnický prápor REB s veliteľstvom v Hlohovci a 81. samostatnú stíhaciu letku na letisku Sliač.

Možno konštatovať, že reorganizačnými a redislokačnými zmenami čs. armády v rokoch 1990 – 1992, ako aj s tým súvisiacimi personálnymi a materiálovými presunmi, Slovensko získalo vojenskú identitu zodpovedajúcu novému bezpečnostnému prostrediu v strednej Európe po skončení bipolárneho delenia sveta a novým vnútorným spoločensko-politickým podmienkam. Jej hlavnými charakteristickými črtami boli: 1) Vojenské veliteľstvo Východ ako plnohodnotný a sebestačný najvyšší veliteľský orgán časti čs. armády dislokovanej na Slovensku, v čase mimoriadnej udalosti alebo brannej pohotovosti štátu vytvárajúci relatívne samostatné operačné veliteľstvo zodpovedné za obranu a ochranu slovenského teritória; 2) bojaskopné vševojskové zväzky pripravené prejsť časťou síl okamžite a po doplnení na plánované počty ako celok v krátkom časovom intervale k operačnej činnosti; 3) nevyhnutný mierový komplet ostatných druhov vojsk; 4) kvalitný systém PVO; 5) výkonné systémy ochrany a obrany teritória a mobilizačného dopĺňovania a prípravy vojsk a 6) systém a mechanizmus kvalitnej mierovej prípravy veliteľských kádrov a vojenských špecialistov.

Mierové rozmiestnenie vojenských jednotiek a útvarov vychádzalo z možností využitia vojenských priestorov a objektov včítane tých, ktoré sa uvoľnili po odsune SSKSV, ako aj zo zámeru predpokladaného nasadenia v súlade s požiadavkou zabezpečenia ochrany a obrany Slovenska „zo všetkých strán a zo všetkých smerov“. Z tohto hľadiska sa teritórium Slovenska členilo na dve operačné zóny – východnú, kde malo úlohy plniť vojenské zoskupenie vytvárané okolo 14. md a 32. mod a západnú, kde jadro vojenského zoskupenia tvorili 13. td a 17. mod. Približnú deliacu čiaru medzi zónami predstavovala spojnica miest Rimavská Sobota – Poprad. Spomenutá 16. pd mala byť nasadená predovšetkým na plnenie týchto úloh: 1) ochrana (obrana) priesmykov na severe Slovenska, 2) prikrytie medzier

⁸⁸ Medzi úlohy útvarov územnej ochrany patrila najmä ochrana objektov osobitnej dôležitosti, ďalej mohli byť použité na prehradenie istého úseku proti prenikaniu nepriateľa, na krytie bokov silnejších zoskupení poľných vojsk a pod.

⁸⁹ Československá PVO 1945 – 1992. In <http://forum.presscont.eu/forum/viewtopic.php?f=40&t=294>.

⁹⁰ Útvar sa do Nitry premiestnil zo Stíbra ako 11. protiletadlový pluk. Vo výzbroji mal protiletadlové raketové komplety 2K12 KUB.

⁹¹ 14. protiletadlový raketový pluk vznikol reorganizáciou 2. protiletadlového pluku po jeho premiestnení z Janovic nad Úhlavou a 171. protiletadlový raketový pluk sa do Rožňavy premiestnil z Jihlavy. Výzbroj oboch útvarov tvorili tiež protiletadlové raketové komplety 2K12 KUB.

medzi východným a západným zoskupením vojsk v obrane organizovanej na širokom fronte na hlavných smeroch hroziacej nepriateľskej agresie a 3) zabezpečenie krytu východnej hranice, respektíve vytvorenie záchytných zón pre možné vlny utečencov z východu. Jednotky a útvary PVO boli v krátkom čase zaradené do pohotovostného systému PVO a prevzali zodpovednosť za zabezpečenie vzdušného priestoru celého Slovenska.“

Súbežne so zásadnými zmenami svetovej a najmä európskej vojensko-politickej situácie a v rámci štátoprávneho vývoja v ČSFR, ktorý od polovice roka 1992 smeroval k zániku federácie, sa tak vytvárali podmienky pre vznik a ďalší rozvoj armády samostatnej Slovenskej republiky ako právneho subjektu a atribútu jej suverenity a nezávislosti.

J. ŠTAIGL: DIE TSCHECHOSLOWAKISCHE ARMEE IN DER SLOWAKEI IM KONTEXT DER INTERNATIONALEN UND INNENPOLITISCHEN ENTWICKLUNG 1989 – 1992 (EINFÜHRUNG, TEIL 1)

Die Wende der 1980er und 1990er Jahre hat einen besonderen Stellenwert für den Ausbau und die Festlegung der Richtungstendenzen der Armee des damaligen tschechoslowakischen Staates auf dem Gebiet der Slowakei. Beinahe parallel wurden hier drei Prozesse in die Wege geleitet, die ihren Ursprung hatten in den grundlegenden militärisch-politischen Umwälzungsprozessen in den internationalen Beziehungen und den tiefgreifenden politischen und gesellschaftlichen Umbrüchen in der Tschecho-Slowakei. Die militärisch-politische und militärische Stellung der Slowakei in Ostmitteleuropa unterlag einer grundsätzlichen Veränderung. Diese Tatsache hatte große Auswirkungen auf die Truppenstärke, Verlagerung und Aufgaben der Streitkräfte. Die innenpolitische Entwicklung in der ČSSR nach November 1989 offenbarte den starken Bedarf an einer Modifizierung des Charakters der Armee, an der Demokratisierung und Humanisierung des Militärdienstes, und zu guter Letzt, beeinflusste das Verhältnis zwischen der Armee und der Gesellschaft. Die Verhandlungen der tschechischen und slowakischen politischen Führung, die zur Vereinbarung betreffend Teilung des gemeinsamen Staates und Gründung zweier souveräner Republiken ab dem 1. Januar 1993 geführt haben, betrafen auch die Armee: vor allem im Bereich der materiellen, personellen und anderer Fragen betreffend Teilung der föderativen Armee gab es einen großen Handlungsbedarf. Der erste Teil des vorliegenden Beitrags bietet einen skizzierten Überblick des Wandels der militärisch-strategischen Stellung der Slowakei im Kontext der Lösung der Spannung in den internationalen Beziehungen, der Auflösung der bipolaren Welt, der Agonie kommunistischer Regime in Europa und der Auflösung des Warschauer Paktes. Im Beitrag wird darauf hingewiesen, wie es – entsprechend der neuen Militärdoktrin der Tschechischen und Slowakischen Föderativen Republik – zu einer schrittweisen Umwandlung der Wahrnehmung des slowakischen Gebiets gekommen ist, vom wichtigen Kommunikationsknotenpunkt und der Nachschubbasis der tschechoslowakischen Armee und der Streitkräfte des Warschauer Paktes zum strategischen Operationsgebiet des tschechoslowakischen Staates, und nicht zu letzt der selbstständigen Slowakei. Eine der Begleiterscheinungen dieses Prozesses war eine umfangreiche Organisations- und Dislokationsneuordnung der tschechoslowakischen Armee. Endergebnis dieser

VOJENSKÁ HISTÓRIA

vielschichtigen Veränderungen war eine neue militärische Identität der Slowakei, die dem neuen sicherheitspolitischen Umfeld in Ostmitteleuropa und den neuen innenpolitischen und gesellschaftlichen Bedingungen in der Slowakei selbst entsprach. Als markanteste Merkmale dieser Identität sind zu nennen: 1) Militärkommando Ost als ein vollwertiger und selbstständiger, höchster Kommandoposten eines in der Slowakei dislozierten Armeeteiles der Tschechoslowakischen Armee, der im Falle eines außerordentlichen Ereignisses oder im Falle der Wehrbereitschaft des Staates fähig war, eine eigenständige operative Kommandostelle zu bilden, die verantwortlich wäre für die Verteidigung und für den Schutz des slowakischen Gebiets; 2) kampffähige, allmilitärische Verbände, die bereit waren, sofort mit dem Teil ihrer Einheiten zur operativen Tätigkeit zunächst teilweise, und nach der Ergänzung auf die geplante Truppenstärke als Ganzes überzugehen; 3) kompletter Friedensbestand der restlichen Streitkräfte; 4) hochwertiges Fliegerabwehrsystem; 5) leistungsfähige Abwehr- und Schutzsysteme des Gebiets und leistungsfähiges System der Mobilmachung und der militärischen Vorbereitung, und; 6) System und Mechanismus einer hochwertigen Schulung und Ausbildung von Kommandeurskadern und Militärspezialisten.